

El mot apareix primerament en la versió del *Regimen Sanitatis* d'Arnau de Vilanova per Bg. Sarriera, de 1306: «... les cols blanques, lo trunxó --- deu-ne hom --- aparalar los uyls solament; mas en primavera hi pot hom ajustar los *tendúums* dels espàrecs, o-ls pot per si mateys aparalar, ab que sien prebulitz» (NCL. II, 161.5); el P. Batllori (p. 266) el tradueix justament per «tendrum», car realment el teixit dur i estireganyós de l'espàrec és com un *tendrum* (en el text llatí sembla que hi ha *teneritas asparagorum*: mot desconegut en llatí, potser no llegit exactament).

Una altra forma anòmala, i parlant dels tendrums propis és la que trobem en la font que segueix cronològicament, el *Libre de Coc* de Mestre Robert de Nola, el cap de cuina d'Anfós el Magnànim († 1458): «Pits de moltó se talla en aquesta manera: que faràs un tall a través, per lo mig, e de allí tallaràs de una banda e altra, tanta carn com ne poràs traure; e après levaràs aquells ossos *tendirms* e troçjar-los-has, e après donaràs les espingoles [seria 'costelles'] de larc axí com stan, dretes ---». Ja el *D'Ag.* ho va recollir, insinuant amb un interrogant un error de lectura, de la primera ed. de l'obra; ens quedàvem, doncs, amb la temença d'una err. tip., però la recent ed. Leimgruber, llegida i comentada amb cura filològica, encara que no explica el mot, dóna exactament el mateix text i igual forma.

Es així, doncs, com figura en el ms.? Però és clar que, com ja notava *Ag.*, es tracta d'una forma impossible: ha de haver-hi una mica d'error de còpia de l'escriba, com les que se solen produir quan el model porta una forma arcaica, que cau en desús. L'autèntica de l'autor degué ser molt semblant a la d'Arn. de Vilanova: si era *tenduuns* amb *-n-* no hi ha cap dificultat paleogràfica a comprendre que l'escriba vagi pendre els 6 pals de *uun* pels 5 de *irn*; també és possible que la millor lliçó en Vilanova fos *tenduuns* (masses pals els de *uum* perquè la lectura sigui fàcil). Deixant a part el menut detall, és segur que les dues fonts més antigues del mot, i les més autoritzades, coincideixen a portar alguna cosa ben diferent de *tendrums*, i d'una forma aproximada *tenduuns*.

Més tard trobem ja la forma moderna *tenrum*, *tenrums* [JMarc, *Dicc.*, 1241, 1267], *tendrum* (Aversó, *Torc.*, 1446); «t.: entre carn e os» [1507, Busa-N.] (1764, CRos, «parte interior del animal, que es más dura que la carne», 226). Ja és força més anòmala la forma popular mallorquina i menorquina *tunrúm*, que Moll assenyalava ja a M-Lübke en el seu Supl. 3204, i *AlcM* documenta en *La Ignorància*: «tota era nirvis, caramelles, *tunrums* y ossins»; cert que es dirà: és un cas d'assimilació vocàlica; de tota manera és bastant anòmal: *llegum*, *betum* etc. no s'assimilen pas, *costum* i *costura* sonen amb *ko-* a Mallorca; concedit que l'assimilació en *tunrum* és concebible, però almenys és nova prova que el poble no concep *tendrum/tunrum* com un derivat de *tendre*, car altrament no hauria permès l'assimilació, si assimilació hi ha.

Noció exacta de la cosa ens donarà la definició d'EFonsere: «teixit dur i elàstic que forma la part estiraganyosa dels músculs» (*CiFiNat.*, s. v.); i sobretot

la descripció d'OPou en el petit tractat anatómic del *TbPu.*: «en lo cos humà se troben estes coses: ossos, ---; *tendrums*: cartílagos; lligadures --- nirvis --- tets o membranes --- músculos; *tendons*: tendo, -inis; vertoletes o granoletes ---» (p. 254); «DELS TENDRUMS: los *tendrums* estan junts als ossos»; en dóna una llista enumeració i descripció anatómica a les pp. 264-5, la qual acaba: § 36 «lo canó de la gargamella que's diu *trachia arteria vel aspera*, és de *tendrums* ---», § 37 «les costelles també se ajusten en los pits o se acaben en *tendrüs* a la post dels pits ---». Ningú no ha gosat donar l'etimologia de *tendrum*, fora Moll que ja suggerí posar-lo a l'article TENER de M-Lübke (8645). Però M-Lübke que, en general, acceptà els suggeriments de Moll, aquí féu el sord, potser ja escamat pel significat i per la forma menorquina que el seu contributor li assenyalava.

Si els *tendrums* són tan diferents de tota cosa tendra, ja ho són molt menys dels tendons. No són el mateix: els tendons són feixos de fibres que uneixen els músculs als ossos; també ens ho explica OPou: «extremum musculi: estes partícules són les que diuen *tendon*, *tendonis*: són molt forts, tenen dos túniques, una de-sobra, grossa, que hix de la que cobra los ossos (§ 40); altra dintre, pròpia, més prima y delicada». És evident que *tendrums* i *tendons* estan estretament relacionats; i aquests, sobretot quan es tiben, tenen tota la consistència i duresa d'un tendrum: com diu Fonsere el tendrum és elàstic com ho és el tendó; si el tendó s'estira, també el tendrum és cosa estireganyosa i un i altre formen una part dels músculs; part més dèria el tendrum, per tant encara li convindria menys que aquell la derivació de TENER. Si *tendó* és deriva de TENDERE, derivar *tendrum* d'aquest radical verbal ja fóra més raonable.

Ara bé *tendó* no és llatí, ni n'hi hagué nom en el llatí de l'Antiguitat, però sí en grec: *τένων*, plural *τένοντες*; el tendó d'Aquil·les, *τένων Ἀχιλλέως*, ens reporta a la *Iliada*, i el mot grec s'havia d'usar fins col·loquialment entre els romans distingits. D'aquí la creació *tendo*, *-dinis*, baix llatí certament, però com ja digueren Diez, Zauner i M-Lübke, baix llatí ben antic. ¿Per què l'estranya declinació *tendinis*, en un mot de baix llatí?; i no fantasia esporàdica, car d'ací ve la forma italiana *tèndine*, i el derivat *tendinós* etc. És que el gr. *τένοντες* era proparoxíton i la seqüència consonàntica *n-n-t* causaria cert entrebanc. En llatí hi havia els mots en *-udo*, *-udinis*, que presentaven una estructura força acostada, i justament entre aquests n'hi havia bastants que eren cosa de metges, anatómics, carnisers, o sigui gent de l'ofici: *decrepitudó*, *-dinis*, *amaritudo* 'icterícia', *lippitudo* 'malaltia de lloganyes, tracoma etc.', *pinguedo*, *-edinis* 'obesitat' (O. Pou, p. 275).

I, per damunt de tots, hi havia *testudines* o *corpus fornicatum*, que és el nom d'un element cartilaginós del cervell, cap al cim del crani: la combinació de dentals *t-d-n* no deixava d'aproximar-se a *n-n-t* de *τένοντες*; essent aquest un derivat de *τέλω* 'jo estenc', era natural, doncs, que sobre la seva trad. llatina *tendere*